

ניבי אלרואי והילה עמרם

Cell Culture Club

סדנאות האמנים, תל אביב
2014

מאחורי דלת באחד החללים של סדנאות האמנים בתל אביב מתקיימת לה מערכת אקולוגית אוטונומית, יחידה במינה ומפתיעה. המערכת, שאינה עונה בהכרח על ההגדרות הביולוגית המקובלות, היא פרויקט משותף לאמניות ניבי אלרואי והילה עמרם – מיצב תהליכי בשם Cell Culture Club. כסביבה פיזולית המדמה מערכת אקולוגית מתפקדת, המיצב בנוי משילוב של חומרים אורגניים כמו צמחייה, טחב וגידולים פטרייתיים עם חומרים אנא-אורגניים, ביניהם חפצי רדי-מייד, חומרי גלם שונים וחומרים תעשייתיים. כמו ניסוי במעבדה ביתית מאולתרת או עבודה בשיטת עשה-זאת-בעצמך (DIY), מבקשות שתי האמניות לשחזר באמצעים העומדים לרשותן מערכת אקולוגית של ביצה, בדומה לאלה הנתונות כיום בסכנת הכחדה גלובלית.

את פני הבאים אל הסטודיו מקבל קיר שהוסב ללוח עבודה: לכאן מתנקזים שלל רפרנסים, נתונים, ייצוגים ותוצרים של הניסוי המדעי המתרחש מאחורי הדלת. אנו נחשפים לתרשימי גיר פסבדו-מחקריים, לסקיצות של מערכות טופוגרפיות, לסביבות פנטסטיות ולאובייקטים היברידיים. רישומיה של אלרואי, שנעשו ביד חופשית ובזרימה כמו-אוטומטית, מהדהדים את המערכת האקו-פיזולית ההולכת ונבנית בחלל הסטודיו; הם בה-בעת הבסיס לעבודה בהתהוות ותיעוד של המתרחש. לעומתה, האובייקטים שמייצרת עמרם נראים כהכלאות רדי-מייד רצופות סתירות פנימיות – מוטציות נדירות, משעשעות וחסרות הגיון ועם זאת מעודנות ומלאות חן – כעין תקלות מדעיות בלתי-צפויות, תוצר של הניסוי המתפתח בין כתלי המעבדה הביתית.

האקוסיסטמה המתפשטת לאטה בחלל הסטודיו מתפקדת כאוטונומיה פיזולית-מעבדתית, סביבה ייחודית המבוססת על מבנה טופוגרפי של טרסות סביב מקווה מים מלאכותי. מאגר המים, שהוטמע אל תוך קרביו של מזרן זוגי, נהפך ברבות הזמן לבית גידול המצמיח מיני טחב ופטרייות. מתוך משטחי הטרסות מבליחים חפצי יומיום למיניהם – חלקי ריהוט גדומים, כלי מעבדה ישנים, ספרים, בגדים, נעליים, כלי מטבח, חומרי ניקוי, פסולת עירונית ושאר מוצרי צריכה שגורים. כל אותם רכיבים ספק נפלטים מהאקוסיסטמה הזו, ספק נבלעים במבנה הטרסות המדורג הזה, כאילו היה מכתש וולקני המקיא ושואב אליו חליפין רצפי דנ"א מקוטעים של תרבות הצריכה. בין אלה פזורים כלי זכוכית שונים שבהם מערכות גידול אוטרקיות – כנספחים או שלוחות של האקוסיסטמה הכללית שהם שואבים ממנה ומזינים אותה בתורם. כמו צמד אלכימאיות מצליחות עמרם ואלרואי להתיך את הסינטטי, המהונדס והאורגני לכדי מקשה אחת בעלת אסתטיקה משלה, היברידיית וקוסמת.

ממד הזמן, על השתמעויותיו הפילוסופיות והשלכותיו הקונקרטיות, הוא גורם מרכזי בעבודתן של אלרואי ועמרם. המיצב הנוכחי הוא עבודה תהליכית (process work) מובהקת, היות שלאחר

הפעולות הראשוניות של הקמת התשתית מוסיף המיצב לצמוח ולהתפתח תוך שהוא משמר את המהות הרציפה של אורגניזם חי, המגיב לתנאי הסביבה ומתאים את עצמו אליהם.

הפרקטיקה האמנותית של אלרואי ועמרים מושתתת על מארג בינתחומי של שדות ידע מדעיים ואחרים, כמו ביולוגיה, כימיה וארכיאולוגיה. שתי האמנויות מערערות על דפוסי החשיבה ונהלי העבודה האופייניים בהם, ומציעות חלופה אינטואיטיבית השייכת למרחב ביניים שבין מציאות ודמיון, בין פסבדו-מדע ורתימת הידע המדעי לצרכיהן. הסקרנות האינטלקטואלית שלהן מובילה אותן לחקור מערכות אקולוגיות על משאביהן הטבעיים – מערכות שהן מתרגמות למיצב חזותי רב-משמעי, המבליע ביקורת על הקיים.

הניסיון להחיות אורגניזמים שנכחדו – סביבה ביצתית שיובשה ואיננה עוד – מהדהד הליך מדעי שנוי במחלוקת הקרוי de-extinction – הניסיון להחיות בתנאי מעבדה, באמצעות הנדסה גנטית וטכנולוגיית שכפול, זנים ואורגניזמים שנכחדו במרוצת האבולוציה. המיקרוקוסמוס ההיברידי שיוצרות עמרים ואלרואי כמו רומז להשלכות הבלתי צפויות של התערבות מעין זו, לניסוי מדעי שיצא מכלל שליטה והוליד תחתיו סביבה אקולוגית משובשת, מוכרת ועם זאת זרה למרחב שהיא שתולה בתוכו. מראית העין הזו, אף בהיותה פלאית ומלא יופי, מצביעה על הסכנה שבשינוי סדרי עולם, על סכנה מרחפת בדרך לאסון. שינויים אקלימיים מעשה ידי אדם, כך נאמר לנו יותר ויותר, מאיימים להפר את האיזון האקולוגי ואולי אף להעמיד את המין האנושי בסכנת הכחדה. זהו מיצב הנטוע בהווה, בשיח של קטסטרופות אקולוגיות ושינויים האקלימיים. ואולם, לצד רימוזי האסון שבו, הטיפוח של מערכת אקולוגית בתנאים בלתי תלויים – כ-bio-hacker הפורץ קוד גנטי – מצביע על הרצון לשמר את הקיים לבל ייעלם לבלי שוב.

המוניטין השלילי שדבק בביצות לאורך ההיסטוריה, כפי שניכר במיתוסים, אגדות, ייצוגים קולנועיים ועוד – כולל במפעל הציוני שביקש לייבשן כליל עם ההתיישבות בארץ – מהדהד אל תוך האיקונוגרפיה של המיצב. על אף הבחירה שלהן להתרחק מן הדימוי המושרש כל כך של הביצה כמקור למוות בטביעה ולמחלות, בחרו האמניות להנכיח דווקא פן רוחני שאף שהוא נקשר בהן לא פעם – כאתר של התגלות מיסטית, רוחות מתים, אור סמוי מתעתע; לצד זה הן משרטטות נרטיב אפוקליפטי ורווי-חרדה מפני העתיד לבוא: חורבן והרס כתהליכים הכרחיים להתחדשות וליצירת חיים. פעולת השחזור של המערכת האקולוגית מעוררת בצופה שאלות על חיים ומוות, סוף והתחלה. היא מגלמת אפוא את נבואת הזעם לצד תקווה ואפשרות לגאולה.